

Warszawa, dn. 17.08.2004 r.

RZECZPOSPOLITA POLSKA
Rzecznik Praw Obywatelskich

RPO-480974-VII/04/4.1

00-090 Warszawa Tel. centr. 551 77 00
Al. Solidarności 77 Fax 827 64 53

Pan
Marek Sadowski
Minister Sprawiedliwości
- Prokurator Generalny
WARSZAWA

Wystąpienie

w sprawie postępowania z korespondencją urzędową tymczasowo aresztowanych

Na podstawie art. 16 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (tekst jednolity: Dz.U. z 2001 r. Nr 14, poz. 147)

wnoszę

o spowodowanie przez Pana Ministra podjęcia inicjatywy ustawodawczej w celu zmiany treści art. 217 a i art. 217 b Kodeksu karnego wykonawczego (Dz.U. z 1997 r. Nr 90, poz. 557 z późn. zm.), która w sposób jednoznaczny określi, że:

1. spod działania art. 217 a § 1 i 2 oraz art. 217 b § 2 Kkw wyłączona jest korespondencja tymczasowo aresztowanych z organami, o których mowa w art. 102 pkt 11 i art. 103 § 1 Kkw,
2. korespondencja kierowana przez tymczasowo aresztowanych do wyżej wymienionych organów może podlegać nadzorowi sprawowanemu przez administrację aresztu śledczego w trybie określonym w art. 8 § 3 Kkw,
3. administracja aresztu śledczego na żądanie organu, do którego dyspozycji tymczasowo aresztowany pozostaje, powiadamia go z jakimi organami tymczasowo aresztowany prowadzi korespondencję urzędową i z jaką datą nastąpiło jej wysłanie lub odbiór.

Określony powyżej kierunek zmian treści art. 217 a i art. 217 b Kkw wywołuje potrzebę odpowiedniej zmiany rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości

z dnia 13 stycznia 2004 r. w sprawie czynności administracyjnych związanych z wykonywaniem tymczasowego aresztowania oraz kar i środków przymusu skutkujących pozbawieniem wolności oraz dokumentowania tych czynności (Dz.U. z 2004 r. Nr 15, poz. 142).

Uzasadnienie

1. W praktyce przyjmuje się na podstawie art. 217 a § 1 Kkw oraz w oparciu o wytyczne, jakie otrzymały sądy, prokuratury i areszty śledcze z Ministerstwa Sprawiedliwości i od Dyrektora Generalnego Służby Więziennej, że organ, do którego dyspozycji pozostaje tymczasowo aresztowany ma prawo do zatrzymania, cenzury lub nadzoru korespondencji tymczasowo aresztowanych z organami, o których mowa w art. 102 pkt 11 i art. 103 § 1 Kkw. Skutki takiego działania - zgodnie z art. 242 § 1, 7 i 8 Kkw - mogą obejmować w ramach cenzury korespondencji: zapoznanie się z treścią pisma oraz usunięcie części jego tekstu lub uczynienie go nieczytelnym, zaś w ramach zatrzymania korespondencji: nieprzekazanie jej adresatowi i dołączenie do akt tymczasowo aresztowanego lub osoby skazanej wyrokiem nieprawomocnym.

W sankcjonującym opisaną powyżej praktykę piśmie Dyrektora Departamentu Legislacyjno-Prawnego Ministerstwa Sprawiedliwości z dnia 16 kwietnia 2004 r. (l.dz. P.I.426/1106/04) stwierdza się, że art. 217 a § 1 Kkw nie wyłącza kategorii korespondencji urzędowej spod rygorów określonych w tym przepisie, a przepis art. 217 b Kkw stanowi tylko uszczegółowienie zasady wyrażonej w art. 217 a Kkw. Tak więc zdaniem Dyrektora tego Departamentu, żaden inny przepis tej ogólnej zasady - nawet w niewielkim zakresie - zmienić nie może, a obowiązująca regulacja znajduje swoje uzasadnienie, zwłaszcza w konieczności poddania korespondencji tymczasowo aresztowanego właściwej kontroli przez organ dysponujący.

Także w aprobowanym przez Ministerstwo Sprawiedliwości piśmie z dnia 24 marca 2004 r. (l.dz. BP-401/13/2004/1289) Dyrektora Generalnego SW przyjmuje się określony powyżej kierunek interpretacji art. 217 a § 1 i art. 217 b Kkw. Pismo wyjaśnia m.in., że każda korespondencja, niezależnie od tego, czy ma charakter urzędowy czy też jest korespondencją prywatną, podlega zatrzymaniu, cenzurze lub nadzorowi wykonywanemu przez tzw. organ dysponujący. Nieprzesłanie temu organowi korespondencji urzędowej jest nie

tylko niezgodne z obowiązującymi przepisami prawa, ale też może doprowadzić do utrzymywania przez osadzonych nielegalnych kontaktów np. ze współnikami przebywającymi na wolności i zwracającymi się do nich w pismach mających cechy korespondencji urzędowej. Pismo stwierdza, że w przypadku otrzymania korespondencji sądowej, której adresatem jest tymczasowo aresztowany a nadawcą inny sąd, nie będący organem dysponującym, organ dysponujący może posiadać wiedzę o innych sprawach (karnych, cywilnych, administracyjnych) toczących się wobec osadzonego, w tym wiedzę o wyznaczonych terminach rozpraw.

Zgodnie z kształtowaną w ten sposób praktyką, organy prokuratury i sądy, jako organy, do których dyspozycji pozostaje tymczasowo aresztowany, otrzymują całą jego korespondencję w celu zapoznania się z jej treścią lub innej ingerencji określonej w art. 217 a § 1 Kkw, nawet jeżeli przekazywana jest ona od (albo do) takich organów, jak sądy różnego szczebla, w tym Sąd Najwyższy, podmioty międzynarodowe, o których mowa w art. 103 § 1 Kkw, czy Rzecznik Praw Obywatelskich.

2. Należy również zwrócić uwagę na temporalny aspekt działania przepisów art. 217 a § 1 i art. 217 b Kkw.

Nieprawidłowa konstrukcja art. 217 b Kkw znacznie utrudnia właściwą interpretację zawartych tam dyspozycji. Najpierw bowiem przyjmuje się zasadę bezzwłocznego doręczenia lub podania do wiadomości tymczasowo aresztowanemu korespondencji urzędowej przez administrację aresztu śledczego (§ 1), co wydaje się być skorelowane z treścią art. 134 § 2 Kpk, aby następnie uznać, że także tę korespondencję przesyła się adresatowi za pośrednictwem organu, do którego dyspozycji tymczasowo aresztowany pozostaje (§ 2).

Skutkiem działania przepisu określonego w art. 217 b § 2 jest więc wydłużony czas oczekiwania adresata korespondencji na jej doręczenie, spowodowany zarówno realizacją technicznej strony etapu pośrednictwa, jak też wykonaniem czynności sprawdzających, o których mowa w art. 217 a § 1 Kkw.

Dla sądów, prokuratur, organów państwowych i samorządowych oraz dla Rzecznika Praw Obywatelskich czas przesyłania korespondencji tymczasowo aresztowanego może nie pozostawać bez wpływu na merytoryczne rozstrzygnięcie przedstawionych w niej spraw.

3. Z bieżącej praktyki podległego mi Biura wynika, że korespondencja tymczasowo aresztowanych z Rzecznikiem Praw Obywatelskich podlega

cenzurze organu, do którego dyspozycji pozostają. Świadczy o tym zarówno oznaczenie „ocenzurowano” umieszczone na kopercie lub przesyłanym piśmie, jak też wydłużony czas oczekiwania na korespondencję, wynoszący od 2 do 5 tygodni (licząc od daty przyjęcia jej po raz pierwszy przez administrację więzienną).

W swoich wnioskach skierowanych do Rzecznika tymczasowo aresztowani podnoszą niejednokrotnie zarzuty dotyczące czynności podejmowanych przez organ, do którego dyspozycji pozostają. Niestety, najczęściej z ich treścią pierwszy zapoznaje się - poprzez realizowaną cenzurę korespondencji - podmiot, do którego działalności odnoszą się one. Bywa też tak, że wraz z ocenzurowaną korespondencją Biuro Rzecznika otrzymuje jednocześnie ustosunkowanie się organu do sformułowanych pod swoim adresem zarzutów.

Z kolei wydłużony czas oczekiwania na korespondencję tymczasowo aresztowanych ogranicza pracownikom Biura Rzecznika możliwości szybkiego zbadania skarg na pobicie przez współosadzonych, funkcjonariuszy Służby Więziennej lub Policji.

4. Treść art. 217a § 1 i art. 217 b Kkw oraz oparta na tych przepisach praktyka, w zakresie dotyczącym postępowania ze wskazaną korespondencją urzędową tymczasowo aresztowanych przez organy, do których dyspozycji pozostają, narusza:

- art. 8 Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, chroniący tę korespondencję przed nieuzasadnioną ingerencją,
- w odniesieniu do działalności Rzecznika Praw Obywatelskich - wyrażoną w art. 210 Konstytucji RP zasadę niezależności i niezawisłości tego urzędu.

Uważam, że zgodnie z art. 102 pkt 11 i art. 103 § 1 Kkw w związku z art. 209 Kkw, spod działania uprawniającego do zatrzymania, cenzury lub nadzoru korespondencji tymczasowo aresztowanego przez organ, do którego dyspozycji pozostaje tymczasowo aresztowany (art. 217 a § 1 Kkw), powinna być wyłączona korespondencja z organami powołanymi na podstawie ratyfikowanych przez Polskę umów międzynarodowych dot. ochrony praw człowieka, z organami ścigania, wymiaru sprawiedliwości i innymi organami państwowymi, samorządowymi oraz z Rzecznikiem Praw Obywatelskich. Korespondencja z tymi organami może podlegać nadzorowi w trybie określonym w art. 8 § 3 Kkw.

Jedynie w odniesieniu do brzmienia art. 102 pkt 11 Kkw należałoby przyjąć pod rozwagę - dla celów postępowania z korespondencją tymczasowo aresztowanych - potrzebę bliższego sprecyzowania zawartego w tym przepisie określenia: „inne organy państwowe, samorządowe”.

Podobne do mojego stanowisko zajmują również sędziowie i prokuratorzy, którzy zwrócili się w tej sprawie do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich.

Monitorowanie kontaktów osób tymczasowo aresztowanych ze światem zewnętrznym może być koniecznością, ale regulujące to przepisy powinny być wystarczająco jasne i szczegółowe. Mają bowiem też zapewnić odpowiednią ochronę przed arbitralną ingerencją władz w prawo do poszanowania życia prywatnego i korespondencji.

Przepisom art. 217a i art. 217b Kkw brakuje takiej jasności i szczegółowości, co pozwala organom, do których dyspozycji pozostają tymczasowo aresztowani, na szeroką ingerencję we wszelką korespondencję, jaką oni prowadzą. Dla takiej ingerencji trudno znaleźć uzasadnienie prawne i faktyczne w odniesieniu do korespondencji prowadzonej z podmiotami, które wymieniłem powyżej. Istnieje natomiast silne ratio legis za jej wyeliminowaniem z obowiązującego prawa.

Argumenty, które za tym przemawiają, podałem wcześniej w pkt 2 i 3. Należy mieć jednak przede wszystkim na uwadze potrzebę zagwarantowania skarżącym się prawa do swobodnego komunikowania się z organami powołanymi do rozpatrywania skarg. Pozwoli to uniknąć sytuacji ułatwiających wpływanie na decyzje skarżących się np. związane ze zmianą lub wycofaniem skargi.

Mając powyższe na uwadze wnoszę jak na wstępie.

Z poważaniem

Z upoważnienia
Rzecznika Praw Obywatelskich

/-/ dr hab. Jerzy Świątkiewicz
Zastępca Rzecznika Praw Obywatelskich

Dla Pana dr. Jaceka Zagórskiego

Centralny Zarząd Służby Więziennej
BIURO PRAWNE
ul. Rakowiecka 37A
00-875 Warszawa okr. p. 200
☎ (022) 640 83 41, fax (022) 640 83 43

Warszawa, dnia 01 czerwca 2004 r.

BP-401/13/2004/1289
dot. BPR 773/04

910
wg rozdziału

Pan
Dyrektor Okręgowy
Służby Więziennej
WSZVSCV

W związku z wątpliwościami interpretacyjnymi występującymi na tle stosowania art. 217a i art. 217b Kodeksu karnego wykonawczego (Dz. U. z 1987 r. Nr 90, poz. 557, z późn. zm.) uprzejmie przesyłam stanowisko zajęte w przedmiotowej sprawie przez tutejsze Biuro Prawne wraz ze stanowiskiem Departamentu Legislacyjno-Prawnego Ministerstwa Sprawiedliwości, w którym „w pełni podzieleno” argumentację przedstawioną przez CZSW.

Za względu na istotę sprawy (postępowanie z korespondencją osób tymczasowo aresztowanych) uprzejmie proszę o pilne zapoznanie z powyższą dokumentacją dyrektorów jednostek podległych.

/-/

Wyk. w 16 egz.
1 - 15. Adresat
1 @ aa

P. I. 425/1106/04

Pan
Cezary Wójcik
Dyrektor Departamentu
Sądów Powszechnych

Szanowny Panie Dyrektorze,

W nawiązaniu do pisma Pana Dyrektora z dnia 6 kwietnia 2004 r., numer DSP.VII.650/106/2004, uprzejmie informuję, że nie mogę podzielić poglądu wyrażonego przez Prezesa Sądu Apelacyjnego w Katowicach w zakresie korespondencji sądowej kierowanej do osób pozbawionych wolności, z następujących powodów.

Przede wszystkim godzi się zauważyć, że art. 217a § 1 k.k.w., określający zasady postępowania z korespondencją tymczasowo aresztowanego, nie wyłącza kategorii korespondencji urzędowej spod rygorów określonych w tym przepisie.

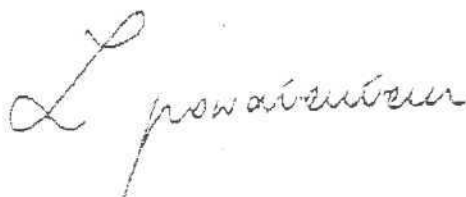
Jest zasada, że każda korespondencja tymczasowo aresztowanego, zatem również korespondencja urzędowa, przesyłana jest za pośrednictwem organu, do którego dyspozycji tymczasowo aresztowany pozostaje.

Trzeba w tym miejscu podkreślić, że żaden inny przepis, w tym zwłaszcza regulacja zawarta w art. 134 § 2 k.p.k., tej ogólnej zasady nawet w niewielkim zakresie zmienić nie może, bowiem postępowanie z korespondencją tymczasowo aresztowanego należy do materii prawa karnego wykonawczego, zatem przepisy tego prawa mają w tym przypadku pierwszeństwo.

Z kolei przepis art. 217b k.k.w. określa sposób doręczania tymczasowo aresztowanemu korespondencji urzędowej, stanowi więc tylko uszczegółowienie zasady wyrażonej w art. 217a k.k.w.

Trzeba też stwierdzić, że obowiązująca w tym zakresie regulacja znajduje swoje uzasadnienie, zwłaszcza w konieczności poddania korespondencji tymczasowo aresztowanego właściwej kontroli przez organ dysponujący.

Przedstawiając pogląd j.w., jednocześnie informuję, że w pełni podzielam stanowisko w tym zakresie przedstawione Panu Dyrektorowi przez Dyrektora Generalnego Służby Więziennej w piśmie z dnia 24 marca 2004 r., numer BP-401/13/2004/1289.

A handwritten signature in cursive script, appearing to read "L. Powaliński".

/-/

DYREKTOR GENERALNY
Służby Więziennej

Warszawa, dnia 17 marca 2004 r.

BP-401/13/2004/1289
dot. DSP.VIL.650/106/2004

Pan
Wojciech Dziuban
Dyrektor Departamentu
Sądów Powszechnych
w Ministerstwie Sprawiedliwości

W odpowiedzi na pismo z dnia 19 marca br., przy którym przesłana została korespondencja związana z rozbieżnościami występującymi przy interpretacji art. 217a i 217b Kodeksu karnego wykonawczego pomiędzy Prezesem Sądu Apelacyjnego w Katowicach a Dyrektorem Okręgowego Inspektoratu Służby Więziennej w Katowicach, uprzejmie przedstawiam stanowisko Centralnego Zarządu Służby Więziennej w przedmiotowej sprawie.

Zgodnie z art. 217a § 1 Kkw „korespondencja tymczasowo aresztowanego podlega zatrzymaniu, cenzurze lub nadzorowi organu, do którego dyspozycji tymczasowo aresztowany pozostaje, chyba że organ zarządzi inaczej”. Z przepisu tego wynika zasada, iż – zdaniem CZSW – „każda” korespondencja, niezależnie od tego, czy ma charakter urzędowy czy też jest korespondencją prywatną, podlega zatrzymaniu, cenzurze lub nadzorowi wykonywanemu przez tzw. „organ dysponujący”. Nie zmienia tej zasady zapis art. 217b § 1 Kkw, który jedynie stanowi, że w przypadku korespondencji urzędowej, przekazuje się ją tymczasowo aresztowanemu w taki sposób, że jej odbiór musi on potwierdzić własnym podpisem i datą, a jeśli tego nie zrobi, administracja jednostki penitencyjnej zobowiązana jest do umieszczenia odpowiedniej wzmianki na piśmie urzędowym lub potwierdzeniu odbioru. Wyraźnie stanowi o tym § 2 cytowanego wyżej art. 217b, który stwierdza, że korespondencję tymczasowo aresztowanego przesyła się adresatowi za pośrednictwem organu, do dyspozycji którego on pozostaje. Zauważyć należy, że rozstrzygnięcie takie musiało zostać zawarte ze względu na wyeliminowanie

wątpliwości, czy korespondencję z „organami powołanymi na podstawie ratyfikowanych przez Rzeczpospolitą Polską umów międzynarodowych dotyczących ochrony praw człowieka, z Rzecznikiem Praw Obywatelskich oraz z organami państwowymi i samorządowymi” należy także przesyłać tymczasowo aresztowanemu za pośrednictwem organu, do którego dyspozycji on pozostaje. Natomiast nie może być żadnych wątpliwości, że treść cytowanego przepisu obejmuje również wszelką korespondencję urzędową, przy czym jej dostarczenie - jak stwierdzono wyżej - musi być dokonane za potwierdzeniem odbioru. Inaczej mówiąc, w art. 217b § 1 uszczegóławia się jedynie sposób doręczenia lub podania do wiadomości tymczasowo aresztowanemu korespondencji urzędowej.

Jak się wydaje, takie uregulowanie jest w pełni uzasadnione ze względu na konieczność zabezpieczenia prawidłowego przebiegu postępowania karnego (ma na celu np. uniemożliwienie tymczasowo aresztowanemu mataczenia czy innego bezprawnego wpływania na przebieg postępowania). Dlatego też za słuszny należy uznać pogląd wyrażony przez Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w Katowicach (pismo nr OI/E-401/2/04/3059 z dnia 03.02.2004 r.) zgodnie z którym „każda korespondencja prywatna i urzędowa niezależnie od kogo jest kierowana do tymczasowo aresztowanego ma być przysyłana do organu dysponującego, chyba że organ ten zarządzi inaczej.” Dopiero po jej ponownym przesłaniu przez właściwy organ dysponujący administracja aresztu śledczego bezzwłocznie ją doręcza lub podaje do wiadomości osadzonemu (vide art. 217b § 1 Kkw). Jak słusznie zauważył Dyrektor Okręgowy SW w Katowicach „taki sam system obowiązuje z wysyłaniem wszelkiej korespondencji przez tymczasowo aresztowanego” - stanowi o tym art. 217b § 2 Kkw.

Nie można natomiast zgodzić się z argumentacją wyrażoną w piśmie Prezesa Sądu Apelacyjnego w Katowicach (nr spr. IV.W.W.400/2/16C/03/K) i w opinii Sędziego Sądu Apelacyjnego w Katowicach Barbary Suchowskiej (opinia z dnia 1 marca br.), w których to dokumentach powołuje się określone artykuły Kodeksu postępowania karnego wraz z aktami wykonawczymi. Wyraźnie należy podkreślić, że powoływany art. 134 § 2 Kpk stwierdza jedynie, że „osobom pozbawionym wolności doręcza się pismo za pośrednictwem administracji odpowiedniego zakładu”. Zapis ten nie stoi w sprzeczności z opinią wyrażoną przez Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w Katowicach. Stwierdzić można, że

w Kkw znajduje się niejako uściślenie zasad obrotu korespondencją osób osadzonych. Powoływane przez Prezesa Sądu Apelacyjnego w Katowicach przepisy rozporządzeń Ministra Sprawiedliwości w sprawie szczegółowych zasad i trybu doręczeń pism sądowych w postępowaniu karnym (Dz. U. z 2003 r. Nr 108, poz. 1022) i Regulaminu wewnętrznego urzędowania sądów powszechnych (Dz. U. z 1987 r. Nr 38, poz. 218, z późn. zm.) są przepisami natury technicznej, instruującymi, w jaki sposób realizowane mają być zasady określone w przepisach rangi ustawowej. Zdecydowanie nie stoją one na przeszkodzie realizacji obowiązków określonych w art. 217a i 217b Kodeksu karnego wykonawczego.

Dodać natomiast należy, że chcąc dokonać pogłębionej analizy treści art. 217a i 217b Kkw właściwym wydaje się przytoczenie zapisów innego rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości, a mianowicie rozporządzenia w sprawie czynności administracyjnych związanych z wykonywaniem tymczasowego aresztowania oraz kar i środków przymusu skutkujących pozbawienie wolności oraz dokumentowania tych czynności (Dz. U. z 2004 r. Nr 15, poz. 142), w którego Rozdziale 8 „Postępowanie z korespondencją” wyraźnie podkreśla się obowiązek przesyłania wszelkiej korespondencji tymczasowo aresztowanego do właściwego organu dysponującego.

Abstrahując od przytoczonych powyżej obowiązujących unormowań prawnych stwierdzić należy, że przyjęcie interpretacji przepisów wyrażonej przez Sąd Apelacyjny w Katowicach mogłoby doprowadzić do sytuacji, w której korespondencja urzędowa nie mogłaby być poddawana właściwej kontroli przez organ dysponujący. W szczególności opinia SSA Barbary Suchowskiej, zgodnie z którą „nie można podzielić (...) poglądu, by każda korespondencja prywatna i urzędowa winna być przesyłana do organu dysponującego” wydaje się być niezgodna z obowiązującymi przepisami prawa karnego wykonawczego i nie znajduje również uzasadnienia w świetle przepisów określających procedurę karną. Przyjmując rozumowanie prezentowane przez Prezesa Sądu Apelacyjnego w Katowicach można by uznać, że korespondencja adresowana do tymczasowo aresztowanego np. ze starostwa powiatowego, zarządu spółdzielni mieszkaniowej, zarządu spółki etc. nie powinna podlegać kontroli ze strony organu dysponującego. Jak się wydaje sytuacja taka byłaby, *primo* - niezgodna z obowiązującymi przepisami prawa, *secundo* - mogłaby

doprowadzić do utrzymywania przez osadzonych nielegalnych (nieprawnych) kontaktów np. ze współnikami przebywającymi na wolności i zwracającymi się do nich w pismach mających cechy korespondencji urzędowej.

Dodatkowo warto zauważyć, że w przypadku otrzymywania korespondencji sądowej, której adresatem jest tymczasowo aresztowany a nadawcą nie jest sąd będący jego organem dysponującym, przesłanie jej do tego organu wydaje się być również w pełni uzasadnione. W ten sposób organ dysponujący posiadać może wiedzę o innych sprawach (karnych, cywilnych, administracyjnych) toczących się wobec osadzonego, w szczególności na przykład o wyznaczonych terminach rozpraw.

Rekapitułując powyższe stwierdzić należy, że opinia wyrażona w przedmiotowym piśmie przez Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w Katowicach jest zasadna i praktyka przesyłania przez administrację jednostek penitencjarnych wszelkiej korespondencji osób tymczasowo aresztowanych do właściwych organów dysponujących jest właściwa i zgodna z obowiązującymi przepisami prawa.

Wyk. w 2 egz.
1. Adresat
2. a/a

DYREKTOR
Biura Prawnego
Centralnego Zarządu Służby Więziennej

/-/ gen. Jan Pyrcak

/-/ płk. mgr Waldemar Śledzik
radca prawny

STERSZY INSPEKTOR
Biura Prawnego
Centralnego Zarządu Służby Więziennej

/-/ mgr Michał Zoń